

Obraz psychiatrie v médiích

Média hrají ústřední roli při utváření postojů veřejnosti k zásadním společenským otázkám. U jednoho člověka ze čtyř se během jeho života rozvine duševní porucha a tři čtvrtiny lidí mohou říci, že znají někoho, kdo má diagnózu duševního onemocnění. Takto se problematika duševního zdraví týká téměř každého z nás.

Tisk a jiné sdělovací prostředky nezřídka zastávají názor, že způsob, jakým informují o duševních poruchách, pouze odráží společenské postoje. Je nutné si však uvědomit, že média mají především schopnost tyto postoje formovat. Pro mnoho lidí jsou média jediným zdrojem informací o duševním zdraví. Podle výsledků četných studií jsou osoby s duševní poruchou v tisku často vyobrazovány jako lidé bez vlastní identity, kteří nejsou schopni vést normální život. Je ale pravdou, že v poslední době došlo k určitým pozitivním posunům. Duševnímu zdraví je v médiích věnováno mnohem více prostoru a vyobrazení některých duševních onemocnění, jako jsou deprese či úzkostné poruchy, je mnohem pozitivnější. Větší informovanost veřejnosti vede ke kladnějšímu postoji společnosti k lidem s duševním onemocněním a příklady známých osobností uváděných v této souvislosti mohou sehrát pozitivní úlohu. Lidé díky nim získávají pocit, že je dobré otevřeně hovořit o svých problémech, a zároveň jsou více tolerantní k jedincům, kteří trpí duševními chorobami.

I přes tento pokrok existují nadále značné nedostatky v mediálních zprávách, a to především co se týče „závažnějších“ duševních poruch, jakými jsou psychotická onemocnění. Pozornost je nutné věnovat také doprovodným fotografiím a ilustracím, které mohou korektně napsaný článek značně devalvovat. Podobně působí i negativní a senzacechtivé titulky.

Mediálně zajímavým námětem se často stává téma sebevraždy, které je však potřeba zpracovávat s citlivým přístupem. Známým a dobře popsáním jevem je „Wertherův efekt“, který získal své označení podle Goethovy knihy „Utrpení mladého Werthera“. Byla napsána v roce 1774 a měla velký ohlas především mezi mládeží, což vyvolalo obavy, že mladí lidé budou svého hrdinu napodobovat. Zda tehdy skutečně došlo k nárůstu sebevražd, lze dnes jen těžko posoudit. Od té doby se však mnohokrát potvrdilo, že když média referují o nějakém atypickém způsobu sebevraždy, dojde ke zvýšení počtu těchto konkrétních případů. Nebezpečné je sebevraždu glorifikovat či zahalovat do tajemství, stejně tak by se o ní nemělo psát jako o způsobu řešení problémů. Média by se měla řídit pravidlem, ať již psaným či nepsaným, že způsob a místo sebevraždy se nepopisuje a nezobrazuje. Je také známa souvislost mezi umístěním zprávy o sebevraždě na titulní straně novin a její následné imitaci.

Vhodné postupy, jak zpracovávat mediální sdělení, se netýkají pouze sebevražd, ale celé oblasti duševního zdraví. Organizace zaměřené na boj proti stigmatizaci proto vydávají různá doporučení pro novináře, editory a další odborníky působící ve sdělovacích prostředcích. Tato doporučení kladou důraz na to, aby mediální sdělení z oblasti psychiatrie postupovala v souladu s etickými pravidly, přinášela pohled odborníků na dané téma a uváděla výpovědi lidí, kteří mají duševní onemocnění nebo jej překonali. Upozorňují na nutnost používání korektního jazyka a varují před stigmatizující terminologií. Jako užitečný se jeví návrh, aby se k problematice duševních poruch přistupovalo spíše jako k tématu veřejného zdraví než k tématu veřejné bezpečnosti.

Přínos těchto doporučení byl prokázán ve studii provedené ve Velké Británii, která uvádí, že žurnalisté, kteří se těmito návrhy řídí, získávají více pozitivních zpětných vazeb a méně stížností než novináři, kteří žádné takové pokyny neužívají.

V České republice nemá výše uvedená praxe dlouhou historii, i na tomto poli se však dějí vítané změny. Jednou z nich je „Novinářská cena za nejkvalitnější příspěvek týkající se problematiky duševních poruch, duševního zdraví a psychiatrické péče“, kterou v letošním roce uděluje Výbor Psychiatrické společnosti ČLS JEP a Česká psychiatrická společnost, o. s.

Lucie Nawková

MUDr. Lucie Nawková

Psychiatrická klinika 1. LF UK
Ke Karlovu 11, 128 00 Praha 2
lucie.nawkova@gmail.com
